

Sygn. akt **III AUa 252/22**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 maja 2024 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Sylwia Dembska

Protokolant: Katarzyna Grzelska

po rozpoznaniu w dniu 27 maja 2024 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **K. F.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.**

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji K. F.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 8 grudnia 2021 r. sygn. akt VIII U 2251/21

- 1. Zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję i stwierdza, że odwołujący nie pobrał nienależnego świadczenia za okres od 01.04.2021r. do 30.04.2021r. w łącznej kwocie 2695,39 zł i nie jest zobowiązany do zwrotu tego świadczenia.**
- 2. Zasądza od pozwanego na rzecz odwołującego 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed sądem I instancji z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia do dnia zapłaty .**
- 3. Zasądza od pozwanego na rzecz odwołującego 675 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia, za czas od dnia uprawomocnienia się pkt 3 orzeczenia do dnia zapłaty .**

	Sylwia Dembska	
--	----------------	--

UZASADNIENIE

Decyzją z 28 czerwca 2021 r., znak (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych, II Oddział w P. stwierdził, że K. F. pobrał nienależnie świadczenia za okres od 1 kwietnia 2021 r. do 30 kwietnia 2021r. w łącznej kwocie 2 695,39 zł. z tytułu ustania uprawnień do renty rodzinnej i zobowiązał go do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 kwietnia 2021 r. do 30 kwietnia 2021r. w kwocie 2 695,39 zł.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł K. F.. W uzasadnieniu odwołania podał, że nie doszło do przerwania nauki, a jedynie do zmiany uczelni. Podkreślił, że informował organ rentowy o zmianie uczelni. Jednocześnie podkreślił, że nie miał wpływu na treść dokumentów (zaświadczenia) wystawionego przez Wyższą Szkołę (...), poświadczającą status studenta.

Wyrokiem z 8 grudnia 2021 r., sygn. akt VIII U 2251/21, Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił odwołanie (pkt 1 wyroku) oraz zasądził od odwołującego na rzecz pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt 2 wyroku).

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

K. F. urodził się (...)

W okresie od 2 czerwca 2014 r. do 30 kwietnia 2021 r. K. F. pobierał rentę rodzinną po zmarłym ojcu. W dniu 26 kwietnia 2021 r. odwołujący ukończył 25 lat.

W dniu 15 grudnia 2020 r. odwołujący zakończył studia magisterskie na Politechnice (...), kierunku Automatyka i Robotyka. Jednocześnie na tej samej uczelni podjął studia podyplomowe na kierunku (...). Po rozpoczęciu zajęć, odwołujący uznał, że zakres tematyczny studiów podyplomowych pokrywa się z zagadnieniami, które były wykładane w ramach studiów magisterskich. Podjął decyzję o zmianie uczelni.

W dniu 16 lutego 2021 r. odwołujący zawarł umowę o świadczenie usług edukacyjnych dla słuchaczy studiów podyplomowych Wyższej Szkoły (...) w P..

Dnia 24 marca 2021 r. na wniosek odwołującego został skreślony z listy studentów na kierunku sztuczna inteligencja na Politechnice (...).

Według harmonogramu zjazdów studiów podyplomowych, pierwszy zjazd miał odbyć się w dnia 27 – 28 marca 2021 r.

Decyzją z dnia 15 kwietnia 2021 r. Zakład wstrzymał wypłatę renty rodzinnej dla K. F. od dnia 1 maja 2021 r. tj. od miesiąca, w którym powstała przyczyna powodująca wstrzymanie wypłaty świadczenia.

W dniu 19 kwietnia 2021 r. odwołujący poinformował organ rentowy, że nie kontynuuje nauki na tym kierunku, natomiast podjął studia podyplomowe na kierunku Testowanie Oprogramowania w Wyższej Szkole (...) w P., przewidywany termin ukończenia studiów to marzec 2022 r. W tym zakresie przedstawił kserokopię zaświadczenia z dnia 12 kwietnia 2021 r., iż jest słuchaczem dwusemestralnych studiów podyplomowych. W zaświadczeniu nie został wskazany rok akademicki. Odwołujący uiścił wpłaty czesnego na łączną kwotę 3 280,00 zł.

Wobec powyższego organ wydał zaskarżoną decyzję.

W zaświadczeniu z 10 listopada 2021 r. wydanym na prośbę odwołującego, podano, że K. F. jest słuchaczem w roku akademickim 2021/2022. Zajęcia rozpoczęły się 27 marca 2021r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji uznał odwołanie za nieuzasadnione.

Na wstępie Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (osoba, która nienależnie pobrała świadczenia jest zobowiązana do ich zwrotu. Nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5.

Za nienależnie pobrane świadczenia rozumie się :

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia;
- 3) świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

Stosownie do art. 138 ust. 6 cyt. ustawy w szczególnie uzasadnionych okolicznościach organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu, zmniejszyć wysokość potrąceń, zawiesić ich dokonywanie. Za szczególnie uzasadnione okoliczności należy m. in.: brak możliwości podjęcia pracy przez ubezpieczonego ze względu na całkowitą niezdolność do pracy, brak majątku, z którego można by dochodzić zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, a także ustalenie, że w razie zwrotu świadczenia on i jego rodzina zostaliby pozbawieni niezbędnych środków utrzymania. Okoliczności te winna wykazać osoba zobowiązana do zwrotu świadczenia. Dopóki jednak nie zostanie rozstrzygnięte prawomocnie to, że dana kwota została pobrana nienależnie, dopóty nie można zastosować dobrodziejstwa tego przepisu (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.01.2010 r. II UK 168/09, czy z dnia 15.07.2011 r. I UK 39/11).

Renta rodzinna wypłacana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych dłużej niż faktycznie przysługiwała, stanowi świadczenie nienależne, które podlega zwrotowi. Zgodnie bowiem z art. 68 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, renta rodzinna po przekroczeniu 16 roku życia przysługuje do czasu ukończenia nauki w szkole, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat. Przesłanką do wypłaty renty po ukończeniu 16 roku życia jest kontynuowanie nauki. Renta rodzinna pełni głównie funkcję alimentacyjną, jej celem podstawowym jest dostarczenie środków utrzymania tym dzieciom, które, ze względu na wiek, stan zdrowia lub kształcenie się, nie mają możliwości pozyskiwania tychże środków własną pracą (działalnością zarobkową), a jednocześnie - stanowi pieniężną rekompensatę utraty ekonomicznego wsparcia ze strony zmarłego rodzica (innej osoby, na której ciążył obowiązek alimentacyjny wobec dziecka). Podkreślenia jednak wymaga, że renta rodzinna nie jest świadczeniem socjalnym przyznawanym każdemu kto utracił rodzica i którego sytuacja finansowa jest trudna, a jedynie ma ułatwić osobom uczącym się zdobycie lepszego wykształcenia i kwalifikacji zawodowych.

Sąd I instancji podkreślił, że samo formalne posiadanie statusu słuchacza szkoły przy braku uczestniczenia przez ubezpieczonego w zajęciach lekcyjnych oraz nieprzystąpienie do żadnego z egzaminów w sesji egzaminacyjnej, nie pozwala na przyjęcie, iż kontynuował on naukę, a w konsekwencji, że w tym okresie przysługiwało mu prawo do renty rodzinnej (Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 31 marca 2016 r., III AUa 1277/15). Zatem nie decyduje nie tyle formalny status ucznia (studenta), co realne wypełnianie tej roli stosownie do regulaminu uczelni (szkoły), w szczególności poprzez uczestnictwo w zajęciach, podchodzenie do egzaminów i przedkładanie wymaganych prac semestralnych itd. Nie mieści się w tym pojęciu takie postępowanie ucznia (studenta), które polega na zapisywaniu się do danej szkoły bez uczestniczenia w całości lub istotnej części zajęć, nie podchodzeniu do egzaminów ani nieprzedkładaniu wymaganych programem nauczania prac. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 28 maja 2015 r. III AUa 1527/14).

Sąd I instancji podkreślił, że podziela także stanowisko wyrażone w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie I UK 65/12 i to odnośnie tego, że do nabycia prawa do renty rodzinnej nie wystarczy samo formalne zapisanie się i status ucznia (słuchacza) w szkole. Ważna jest przesłanka materialna świadczenia, gdyż funkcją renty jest zapewnienie świadczenia, gdy dziecko się uczy. Skoro dzieciom do 16 roku życia przysługuje renta rodzinna bez wyraźnie zastrzeżonego w ustawie warunku nauki w szkole, to wynika to zapewne stąd, że w tym wieku występuje obowiązek szkolny. Natomiast jeśli dziecko przekroczy 16 lat, to renta rodzinna przysługuje mu „do ukończenia nauki w szkole”, nie dłużej niż do osiągnięcia 25 lat życia, co oznacza, że nie wystarczy sam wiek, lecz chodzi także o kontynuowanie nauki, a to zależy od ucznia. Renta rodzinna zależy więc od określonych starań dziecka w roli ucznia, gdyż z regulacji ustawy wynika, że celem nie jest sama nauka, ale także jej ukończenie. Trudno mówić

o kontynuowaniu – pobieraniu nauki, gdy uczeń nic nie robi i status ten ma tylko z samego faktu zapisania się do szkoły. Odróżnić oczywiście należy kontynuowanie nauki, choć z brakiem pozytywnych rezultatów i powtarzaniem semestrów, czyli wtedy, gdy uczeń chce się uczyć, choć nauka nie daje efektów, co wynika choćby z niesystematyczności uczęszczania na zajęcia czy stanu zdrowia uniemożliwiającego systematyczne pobieranie nauki, od sytuacji gdy tak jak w niniejszej sprawie – uczeń nie chodzi na zajęcia, nie uzyskuje zaliczeń, nie przystępuje do egzaminów. Sąd Okręgowy podkreślił, że przede wszystkim odwołujący nie przedstawił poddających się kontroli efektów nauki. Niezależnie bowiem od „nauki zdalnej” w związku z panującą pandemią, to został utrzymany obowiązek uzyskania zaliczeń, składania egzaminów (zaliczeń). Podobne stanowisko wyraził również Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie I UK 96/12, wskazując, iż zwrot „do ukończenia nauki w szkole” należy interpretować tak, że art. 68 ust. 1 pkt 2 u.e.r.f.u.s. nie jest objęty przypadkiem „nauki w szkole”, sprowadzający się wyłącznie do formalnego legitymowania się statusem ucznia, jeżeli ubezpieczony nie wykonuje faktycznie obowiązków objętych programem nauczania oraz podejmuje pracę zarobkową w pełnym wymiarze, dysponując własnym źródłem utrzymania.

Odnosząc powyższe do niniejszej sprawy – zdaniem Sądu I instancji - stwierdzić należy, że odwołujący pobierał rentę rodzinną w okresie od dnia 1 kwietnia 2021 r. do 30 kwietnia 2021 r. jako świadczenie nienależne, gdyż na podstawie przedstawionych dowodów nie sposób uznać, by w spornym okresie był słuchaczem szkoły wyższej, ani tym bardziej, że brał on udział

w zajęciach dydaktycznych, przystępował do zaliczeń czy egzaminów. Z przedstawionych dowodów nie wynika żadna z tych okoliczności. Odwołujący podpisał jedynie umowę

z uczelnią i opłacił kurs, jednak w przedłożonym pozwanemu zaświadczeniu nie wskazano roku akademickiego ani okresu nauki, a przedłożone wydruki również nie potwierdzają faktu rzeczywistego pobierania nauki. Dopiero w toku postępowania sądowego zostało złożone zaświadczenie datowane na dzień 10 listopada 2021 r., z którego wynika, że odwołujący jest słuchaczem studium w roku akademickim 2021/2022. Przedstawiono wydruk z czatu z

16 października 2021 r. i jak wynika z jego treści, to odwołujący „tymczasowo dołączył do czatu”, która to okoliczność nie może stanowić dowodu, iż odwołujący od lutego 2021 r. posiada status studenta, który uczestniczy w zajęciach, składa egzaminy, zaliczenia.

Zwrot nienależnej renty rodzinnej następuje w wartości brutto. Sąd Okręgowy zaznaczył, że na podobnym stanowisku stoi również Sąd Najwyższy, który w uchwale z dnia 26 kwietnia 1994r. II UZP 9/94 OSNP 1994/3/45 stwierdził iż: „Świadczeniem wypłaconym w rozumieniu przepisu art. 106 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40 poz. 267 ze zm.) jest kwota świadczenia faktycznie wypłaconego osobie pobierającej świadczenie, zwiększona o kwotę podatku dochodowego od osób fizycznych odprowadzoną przez organ rentowy na rzecz organu podatkowego.” Odprowadzony przez organ rentowy podatek jest bowiem należnością przysługującą organowi podatkowemu od osoby fizycznej pobierającej rentę rodzinną.

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd I instancji na podstawie powołanych w uzasadnieniu przepisów prawa materialnego oraz art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

O kosztach procesu, w tym kosztach zastępstwa pozwanego przez radcę prawnego, Sąd Okręgowy orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności strony za wynik sprawy na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r., poz. 265) zasądając od odwołującego na rzecz pozwanego kwotę 180 zł.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł odwołujący K. F. zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu, że został wydany w następstwie:

- naruszenia art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez bezpodstawne przyjęcie, że odwołujący w okresie od 1 kwietnia 2021r. do 30 kwietnia 2021r. nie był słuchaczem szkoły wyższej i nie brał udziału w zajęciach dydaktycznych, nie przystępował do zaliczeń czy egzaminów, a tym samym nie wypełniał znamion przywołanego art. 68 ust. 2 ustawy,

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w sposób mający istotny wpływ na wynik sprawy poprzez przyjęcie, że dowody przedstawione przez odwołującego nie przedstawiały faktu rzeczywistego pobierania nauki,
- naruszenie art. 23 Kodeksu cywilnego poprzez naruszenie dóbr osobistych odwołującego polegające na pomówieniu go o bezpodstawne pobranie renty za miesiąc kwiecień 2021r. i zarzucenie fikcyjności kontynuowania nauki bez zweryfikowania tych okoliczności i uznanie go za osobę niewiarygodną mimo przedłożenia stosownych dowodów na poparcie jego stanowiska,
- sprzeczność ustaleń sądu z zebrany materiał dowodowy poprzez brak zarzucenia jakichkolwiek nieprawidłowości w treści zaświadczenia o kontynuowaniu nauki na Wyższej Szkole (...) w P. z 12 kwietnia 2021r. - to jest co do pozostawiania przez odwołującego w dacie wystawiania zaświadczenia w statusie słuchacza studiów podyplomowych (data zaświadczenia 12 kwietnia 2021 r.), ilości semestrów studiów podyplomowych (dwa semestry), kierunku studiów (Testowanie Oprogramowania), a mimo tego uznania, że zaświadczenie to nie potwierdza statusu odwołującego, jako studenta w miesiącu (...), podobnie jak i umowy z 16 lutego 2021r., zrzutów udziału słuchacza w zajęciach on- linę i innych dokumentów w sprawie,
- naruszenie art. 5 k.c. poprzez obciążenie odwołującego kosztami postępowania mimo, że odebrano mu uprzednio prawo do godziwego życia przez żądanie zwrotu świadczeń rentowych za (...) i wstrzymania płatności renty w kolejnych miesiącach, co skutkowało szczególnie trudną sytuacją zwłaszcza, że mimo zarzutów organu i krzywdzącego i niezgodnego ze stanem faktycznym i prawnym orzeczenia Sądu I instancji, odwołujący pobierał naukę i kształcił się odpłatnie by móc zafunkcjonować na rynku pracy i nie musieć być zdany na ocenę i rażąco krzywdzące decyzje organu.

Jednocześnie odwołujący wskazał, że ze względu na planowany termin ukończenia dwusemestralnych studiów według zaświadczenia Wyższej Szkoły (...) na kierunku Testowanie Oprogramowania wskazany na 28 stycznia 2022 r. obronił pracę dyplomową w dniu 7 stycznia 2022 r., egzamin pisemny miał w grudniu 2021 r., ostatnią płatność za studia będzie realizował w 11/2022. Mimo tych faktów, które miały miejsce po (...) (co jest oczywiste), ale o czym na bieżąco odwołujący informował Sąd I instancji, Sąd ten uznał, że studia odwołującego były fikcją. Z powyższych względów odwołujący wniósł o przyjęcie w poczet dowodów korespondencji odwołującego z uczelnią w zakresie uzyskania potwierdzenia obrony pracy podyplomowej i wyników ukończenia studiów ze stycznia 2022 r. Przywołanie i złożenie dokumentów na wcześniejszym etapie nie było możliwe ze względu na termin obrony pracy dyplomowej, zaś jest konieczne dla ostatecznego obalenia bezpodstawnych o krzywdzących dla odwołującego pomówień o fikcyjności nauki w okresie objętym odwołaniem.

Wskazując na powyższe zarzuty odwołujący wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku przez przyznanie odwołującemu prawa do renty za okres objęty decyzją inicjującą postępowanie, alternatywnie;
- uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do rozpoznania sądowi pierwszej instancji,
- a nadto w każdym z ww. przypadków - obciążenie organu kosztami postępowania w tym kosztami zastępstwa procesowego normami przepisanych.

W odpowiedzi na apelację odwołującego Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od odwołującego na rzecz Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja odwołującego zasługiwała na uwzględnienie.

Oceniając ponownie materiał dowodowy zgromadzony w sprawie oraz dokonując jego subsumcji do przepisów prawa, Sąd Apelacyjny uznał za zasadne wydanie wyroku reformatoryjnego.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było ustalenie, czy odwołujący K. F. pobrał nienależne świadczenia z tytułu renty rodzinnej za okres od 1 kwietnia 2021 r. do 30 kwietnia 2021 r. i czy jest zobowiązany do zwrotu tego świadczenia.

Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Stosownie do treści art. 138 ust. 2 powyższej ustawy za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia;
- 3) świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji organu.

Ze świadczeniem pobranym nienależnie mamy więc do czynienia w sytuacji, gdy zaistniały okoliczności, które powodują ustanie prawa do tego świadczenia (ewentualnie zawieszenie tego prawa lub wstrzymanie wypłaty), a mimo to świadczenie zostaje wypłacone przez organ rentowy i pobrane przez osobę wcześniej uprawnioną do świadczenia.

Zgodnie z art. 68 ust. 1 ustawy emerytalnej, dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Z kolei zgodnie z art. 68 ust. 2 tej ustawy, jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów.

Porównując obie te regulacje, łatwo dostrzec, że o ile - zgodnie z art. 68 ust. 1 powołanej ustawy - warunkiem przysługiwania prawa do renty rodzinnej do osiągnięcia przez osobę uprawnioną 25 lat życia jest nauka w dowolnej szkole, również nieposiadającej statusu wyższej uczelni, o tyle przewidziane w art. 68 ust. 2 tej ustawy przedłużenie prawa do renty rodzinnej jest możliwe tylko wówczas, gdy uprawnione do renty rodzinnej dziecko osiągnie 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej. Regulacja zawarta w tym przepisie ma więc charakter wyjątku od ogólnej zasady, w myśl której prawo do renty rodzinnej sierocy przysługuje tylko do ukończenia 25 lat życia (oczywiście pod warunkiem kontynuowania nauki w szkole).

Wstępnie należy zatem uznać, że jako stanowiąca regulację wyjątkową, powinna być wykładana ściśle, przede wszystkim z uwzględnieniem reguł językowych. Te zaś upoważniają do przyjęcia poglądu, zgodnie z którym w art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej chodzi o "studia w szkole wyższej" bez względu na ich rodzaj, charakter i czas trwania.

Na tle użytego w omawianym przepisie pojęcia "studia w szkole wyższej" pojawiły się wprawdzie rozbieżności w judykaturze ale zostały one rozstrzygnięte w uchwale Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2019 r., III UZP 6/19, Legalis nr 2225458, w której stwierdzono, że osobie, która osiągnęła 25 lat życia, będąc na

ostatnim roku studiów podyplomowych, przedłuża się prawo do renty rodzinnej do zakończenia tego roku studiów (art. 68 ust. 2 ustawy).

Studia podyplomowe (analogicznie, jak studia doktoranckie) są rodzajem "studiów w szkole wyższej" w rozumieniu przepisów określających zasady pobierania renty rodzinnej przez dzieci, skutkiem czego ostatni rok studiów podyplomowych jest "ostatnim rokiem studiów w szkole wyższej" w znaczeniu wyrażonym w art. 68 ust. 2 ustawy.

Warunkiem przedłużenia ochrony jest ukończenie przez uprawnionego 25 lat na ostatnim roku studiów, a termin końcowy tej ochrony wyznacza data zakończenia tego konkretnego roku akademickiego studiów w szkole wyższej.

Spór w rozpoznawanej sprawie sprowadzał się zatem do ustalenia, czy odwołujący w dacie ukończenia 25 lat (26 kwietnia 2021 r.), był studentem ostatniego roku studiów w szkole wyższej i czy w związku z tym był nadal od 1 kwietnia 2021 r. do 30 kwietnia 2021 r. uprawniony do renty rodzinnej.

Ustalenie daty, w której dziecko pobierające rentę rodzinną było na ostatnim roku studiów w rozumieniu art. 68 ust. 2 ustawy, następuje na podstawie wpisu na ostatni rok studiów, dokonanego w oparciu o zapisy ustawy z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (art. 66) oraz regulamin obowiązujący konkretną uczelnię, który określa organizację i tok studiów, a w ich ramach - określenie liczby lat i semestrów studiów.

Wprawdzie regulamin studiów nie ma charakteru normatywnego i nie należy do konstytucyjnie określonych źródeł prawa (art. 87 Konstytucji RP), to jednak musi być uznany za akt prawny konkretyzujący i uściślający znaczenie sformułowania "ostatni rok studiów w szkole wyższej", zamieszczonego w art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że odwołujący przedłożył wymagane zaświadczenia, które jednak nie zostały uwzględnione przez Sąd I instancji.

Sąd Okręgowy uznał, że na podstawie przedstawionych dowodów nie sposób uznać, by w spornym okresie odwołujący był słuchaczem szkoły wyższej, ani tym bardziej, że brał on udział w zajęciach dydaktycznych i przystępował do zaliczeń czy egzaminów. Sąd przyjął, że odwołujący podpisał jedynie umowę z uczelnią i opłacił kurs. Wskazał, iż w przedłożonym pozwanemu zaświadczeniu nie wskazano roku akademickiego ani okresu nauki, a przedłożone wydruki również nie potwierdzają faktu rzeczywistego pobierania nauki. Zauważył wprawdzie, że w toku postępowania sądowego zostało złożone zaświadczenie datowane na dzień 10 listopada 2021 r., z którego wynika, że odwołujący jest słuchaczem studium w roku akademickim 2021/2022. i przedstawiono wydruk z czatu z 16 października 2021 r. ale okoliczność ta nie może w ocenie Sądu I instancji stanowić dowodu, iż odwołujący od lutego 2021 r. posiada status studenta, który uczestniczy w zajęciach, składa egzaminy i zaliczenia gdyż jak wynika z jego treści, odwołujący „tymczasowo dołączył do czatu”.

Zdaniem Sądu Odwoławczego, ustalenia Sądu I instancji są dowolne i nie znajdują odzwierciedlenia w materiale dowodowym. Sąd ten nie przesłuchując odwołującego ani też nie zwracając się do uczelni o potwierdzenie faktycznego uczestnictwa odwołującego w zajęciach wysnuł wnioski nie zasługujące na akceptację.

Zauważyć należy, iż odwołujący pismem z 19 kwietnia 2021 r. poinformował pozwanego o zmianie kierunku studiów podyplomowych i uczelni, na której kontynuował naukę i do pisma dołączył zaświadczenie z Wyższej Szkoły (...) w P. z dnia 12 kwietnia 2021 r., w którym uczelnia wyraźnie wskazała, że odwołujący jest słuchaczem dwusemestralnych studiów na kierunku Testowanie Oprogramowania. Odwołujący nie miał wpływu na treść wystawionego zaświadczenia, które otrzymał od uczelni, więc mógł przypuszczać, że zostało ono wystawione zgodnie z potrzebami ZUS. Faktem jest, że zaświadczenie to nie wskazywało roku akademickiego, ale z jego treści wyraźnie wynikało, iż w dacie wystawienia zaświadczenia odwołujący był słuchaczem jednego z dwóch planowych semestrów studiów podyplomowych, a zatem w miesiącu kwietniu 2021 r. był studentem ostatniego roku studiów. Brak wpisu roku akademickiego w zaświadczeniu Wyższej Szkoły (...) w P. z 12 kwietnia 2021r. nie dyskredytuje treści zaświadczenia w zakresie potwierdzenia kontynuowania przez odwołującego nauki na ostatnim roku studiów dwusemestralnych (zatem jednorocznych) na tejże uczelni,

Z regulaminu studiów podyplomowych jasno wynika, że są to studia o roku akademickim nietożsamym z klasycznym rokiem akademickim liczonym jako okres od października jednego roku do września kolejnego, a są to studia, które rozpoczęły się w marcu 2021r., a ich planowane zakończenie przewiduje się na 28 stycznia 2022r., a więc z rokiem akademickim liczonym jako okres od marca danego roku do lutego roku kolejnego. Taki stan rzeczy potwierdza też zaświadczenie, jakie na potrzeby postępowania pozyskał odwołujący z Wyższej Szkoły (...) w P. i złożył wraz z pismem z 15 listopada 2021 r. do Sądu I instancji (zaświadczenie z 10 listopada 2021 r.)

Jak wspomniano wyżej w judykaturze przyjmuje się, że wprawdzie regulamin studiów nie ma charakteru normatywnego (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 listopada 2000 r., SK 18/99, OTK 2000 Nr 7, poz. 258) i nie należy do konstytucyjnie określonych źródeł prawa (art. 87 Konstytucji), a tylko normy prawne z takich źródeł wynikające stanowią prawo materialne w rozumieniu art. 393.1 pkt 1 k.p.c., to jednak musi być uznany za akt prawny konkretyzujący i uściślający znaczenie sformułowania „ostatni roku studiów w szkole wyższej”, zawartego w art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej. Przyjęto w nim, że ustalenie daty, w której dziecko pobierające rentę rodzinną było na ostatnim roku studiów w rozumieniu art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej, następuje przy tym przy uwzględnieniu wpisu na ostatni rok studiów dokonanego na podstawie regulaminu obowiązującego daną uczelnię.

W wyroku SN z dnia 21 września 2017 r., I UK 369/16, przyjęto, że „rok akademicki” wyznacza rytm pracy uczelni, zaś „rok studiów” jest miarą odnosząca się do danej formy nauczania. W konsekwencji, w ujęciu temporalnym, trwanie roku studiów może, ale nie musi pokrywać się z rokiem akademickim. Wyjaśniono też, że z art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej jednoznacznie wynika, że przedłużenie pobierania renty rodzinnej po ukończeniu przez świadczeniobiorcę 25 roku życia trwa jedynie do „zakończenia ostatniego roku studiów”. Oznacza to, że przepis ten całkowicie abstrahuje od wyników nauki studenta na tym ostatnim roku studiów, na którym osiągnął 25 rok życia. Nieistotne jest zatem, czy wraz z końcem tego roku studiów (który zgodnie z regulaminem studiów był ostatnim rokiem studiów w dniu osiągnięcia 25 roku życia) uprawniony rzeczywiście ukończył studia (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2019 r., I UK 107/18, LEX nr 2695271).

Odwołujący do apelacji dołączył kolejne zaświadczenie z 24 stycznia 2022 r. z Wyższej Szkoły (...) w P., z którego wynika, że studia trwały od 27 marca 2021 r. do 8 stycznia 2022 r., a zajęcia odbywały się w latach akademickich 2020/2021 r. oraz (...).

W związku z przedstawieniem przez odwołującego zaświadczeniem z 24 stycznia 2022r. nr (...) wystawianego przez Wyższą Szkołę (...) w P., z którego wynika, że odwołujący studiował w roku akademickim 2020/2021 i 2021/2022r. Sąd Apelacyjny zwrócił się o sprecyzowanie :

- od kiedy do kiedy odwołujący był studentem studiów podyplomowych,
- ile lat programowo trwały te studia i ile obejmowały semestrów,
- od kiedy do kiedy - zgodnie z regulaminem studiów podyplomowych - dla odwołującego trwał ostatni rok studiów podyplomowych,
- kiedy i z jakim skutkiem odwołujący ukończył w/w studia,

Z informacji uzyskanej z Wyższej Szkoły (...) (z 23 maja 2024 r.) wynika, że odwołujący K. F. rozpoczął naukę studiów podyplomowych na kierunku Testowanie oprogramowania w semestrze letnim roku akademickiego 2020/2021. Semestr rozpoczął się 1 marca 2021 r., a pierwsze zajęcia odbyły się w dniu 27 marca 2021r. Studia trwały więc programowo jeden rok i obejmowały łącznie dwa semestry, pierwszy semestr trwał od 1 marca 2021 r. do 30 września 2021 r., a drugi semestr rozpoczął się 1 października 2021 r. i zakończył się 28 lutego 2022 r. Odwołujący K. F. naukę zakończył w wyznaczonym terminie zgodnie z harmonogramem przystępując do egzaminu w dniu 8 stycznia 2022 r. i uzyskując ocenę końcową 4,0 na świadectwie studiów podyplomowych.

Sąd Apelacyjny oczywiście podziela stanowisko, że posiadanie tylko formalnego statusu studenta i legitymowaniem się wpisem na listę na ostatnim roku studiów nie jest wystarczające, aby przedłużyć prawo do pobierania renty rodzinnej na podstawie art. 68 ust. 2 ustawy jednak w niniejszej sprawie taka sytuacja nie miała miejsca.

Podsumowując przedstawione poglądy, należy stwierdzić, odwołujący ukończył 25 lat w dniu 26 kwietnia 2021 r., będąc na ostatnim roku dwusemestralnych studiów podyplomowych zgodnie z regulamin studiów wyznaczającym terminalnie ich czasokres i w sposób rzeczywisty kontynuował naukę a zatem renta rodzinna za okres od 1 kwietnia 2021 r. do 30 kwietnia była świadczeniem należnym.

Powyzsza konstatacja doprowadzić musiała w konsekwencji do uwzględnienia apelacji i zmiany zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji i stwierdzenia, że odwołujący nie pobrał nienależnego świadczenia za okres od 1 kwietnia 2021r. do 30 kwietnia 2021r. w łącznej kwocie 2695,39 zł i nie jest zobowiązany do zwrotu tego świadczenia.

O powyższym orzeczono więc w punkcie 1 wyroku, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

Zmiana zaskarżonego orzeczenia Sądu I instancji co do meritum powodowała także konieczność zmiany zawartego w nim postanowienia o kosztach procesu i zasądzenia od pozwanego na rzecz odwołującego 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed sądem I instancji z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia do dnia zapłaty (przy uwzględnieniu w.p.s. 2696 zł) – punkt 2 wyroku.

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd Apelacyjny orzekł zgodnie z ogólną zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c., w zw. z 2 ust. 3 i w zw. z § 9 ust. 2 § 10 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, zasądzając od pozwanego organu rentowego - jako strony przegrywającej - na rzecz odwołującego kwotę 675 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia, za czas od dnia uprawomocnienia się pkt 2 orzeczenia do dnia zapłaty (pkt 3 wyroku).

SSA Sylwia Dembska